

Nr 384

Av herrar Ringaby och Hedin, om ersättning genom eget arbete för skada genom brott.

(Lika lydande med motion nr 294 i Första kammaren)

Ett av de besvärligaste problemen att komma till rätta med i vårt land, liksom i många andra länder, är kriminaliteten. Under senare år har denna tilltagit i oroväckande grad och dessutom, vilket är det allvarligaste, spritt sig allt längre ned i åldersklasserna. Tillgänglig statistik visar detta.

Särskilt vanliga företeelser har blivit bl. a. bilstölderna och de helt meningslösa vandaliseringsdåden av ungdomar.

Man frågar sig vad orsaken är till dessa handlingar och om det är möjligt att återföra dessa allt fler destruktiva unga människor till ett normalt liv? Följande frågor kan även ställas: Är vi på rätt väg när det gäller *ungdomsvårdsfrågorna* eller är en ökande kriminalitet i ett högt utvecklat samhälle någonting naturnödvändigt som ingenting är att göra åt? Rent automatiskt vill man svara nej på det sista.

Av den största betydelse när det gäller kriminalpolitiken är att straffpåföljden, särskilt i fråga om unga brottslingar, kommer snabbt, är positiv, uppfostrande och för vederbörande förståelig. Därtill kommer det ekonomiska ansvaret vid brottsliga handlingar eller okynnesdåd. För en kultur- och rättsstat måste här antydda frågeställningar ha hög angelägenhetsgrad. Gällande lagstiftning och vårdinriktning gör det inte möjligt för samhället att intaga en fast positiv och uppbyggande hållning gentemot vilsekommen ungdom. Bristen på personal av olika slag utgör också ett hinder därvidlag.

Ett modernt, tekniskt högt utvecklat samhälle med välfyllda varuhus, lockande skyltfönster, bilar i ändlösa rader, tomma sommarvillor, dyrbara anläggningar m. m. utgör en ständig frestelse till obetänksamma handlingar för många unga, mindre motståndskraftiga människor. Vi måste ha förståelse för detta. Men vi måste även med alla medel försöka bibringa unga brottslingar och vandaler de mest elementära reglerna för samlevnad. Unga sinnen finns möjlighet att påverka, och denna möjlighet måste tillvaratagas.

Vi vet att dessa missriktade ungdomar mycket ofta kommer från dåliga hem. De har aldrig fått några fasta normer att leva efter, aldrig fått lära sig att visa hänsyn eller göra rätt för sig. Därför måste det bli samhällets uppgift att lära dem detta. En brottsling bör inte befrias från ekonomiskt

ansvar för skada å egendom därför att han saknar medel. Påföljden får inte endast vara ett straff utan den måste till största delen syfta till att lära de unga lagöverträdarna något nytt och för dem positivt, nämligen hänsyn och ekonomiskt ansvar. Om en ung brottsling går helt fri från ansvar för skada på egendom, har samhällets dom varit för hård på så sätt att den kan locka till ny förstörelse.

Om en brottsling upprepade gånger döms villkorligt men så småningom kommer på en öppen anstalt där han har stora möjligheter att lära nya knep, där han får permission eller har möjlighet att rymma och då begå nya brott, då har samhället frestat hans svaga karaktär för hårt och därmed behandlat honom illa samt givit honom nya indikationer till lagöverträdelser. Man hjälper inte urspårad ungdom med denna behandling. Tvärtom finns stora risker att de till slut blir vaneförbrytare och hamnar på slutna anstalter med mycket små möjligheter att kunna återföras till ett normalt liv. I en fängelsecell med höga murar utanför ändrar man inte en människas negativa inställning till samhället och sina medmänniskor. Vi måste göra allt för att hindra denna tragiska utveckling. Enligt vår uppfattning kan man göra detta genom att skapa resurser för ett snabbt ingripande och genom att i de flesta fall ålägga brottslingen »skadeståndsarbete» så att han inom rimliga gränser får ersätta den materiella skada han orsakat. Ett sådant »skadeståndsarbete» måste ske under humana former men med fast disciplin. Framför allt måste dock en positiv upplysning och undervisning samtidigt meddelas.

Ungdomar som kommit på sned i livet är säkerligen mera realistiska än vi i allmänhet tror. Det verkar faktiskt som om dessa numera hela tiden »testar» samhället för att se hur långt de kan gå innan något händer. För dessa rotlösa ungdomar skulle säkerligen en tids »skadeståndsarbete» för att ersätta åsamkad materiell skada trots allt te sig förstäeligt och för dem vara både nyttigt och lärorikt. Med den samtidiga terapeutiska verksamhet, som vi åsyftar, skulle dessa förstörare komma i en helt ny situation. De skulle upptäcka att det går att arbeta, ta hänsyn och göra rätt för sig.

Det ligger i sakens natur att rymningar och sabotage mot samhällets insatser för att hjälpa lagöverträdare och skydda allmänheten alltid måste bedömas allvarligt. Det ligger äventyr, dramatik och desperation i rymningar, och därför är rymningar betydligt farligare än i laga ordning frigivna fångar. Rymningar måste med kraft förhindras och bestraffas strängt.

Med en ungdomsvårdspolitik som här förordats skulle säkerligen intagningen på våra slutna anstalter minska, då flera ungdomar kunde hindras att bli vaneförbrytare. Samhället är helt enkelt skyldigt att på något sätt hjälpa unga lagöverträdare som på grund av olämplig miljö och uppfostran blivit fattiga på ideal och aggressiva mot allt och alla.

Här framförda synpunkter är förvisso inte nya i debatten om ungdomsvården, men de senaste årens tilltagande brottslighet har i hög grad aktualiserat frågorna och gör det nödvändigt att pröva alla tänkbara vägar för att åstadkomma en förbättring. Den riksbekanta domen mot en ung kyrkogårdsvandal i Härnösand förra hösten har även bidragit till kravet på förnyelse av vår lagstiftning.

Att införa en möjlighet för domstolarna att utdöma »skadeståndsarbete» för ungdom över viss ålder kan naturligtvis betraktas som en skärpning i lagstiftningen mot dessa människor. Vi måste dock ha klart för oss att samhället hela tiden utvecklas på sådant sätt att möjligheter och frestelser till brott oavbrutet ökar. Samhällsutvecklingen går därutöver i den riktningen att kravet på hänsyn och laglydnad också ökar om samlevnaden skall bli draglig. Dessutom har tekniken ökat riskerna för andra vid lagstridiga handlingar. Dessa faktorer gör det naturligt och nödvändigt att skärpa lagstiftningen som skydd mot allmänheten. Så har ju även skett på en rad områden. I bilåldern har t. ex. alkoholproblemet fått helt andra riskmoment än tidigare. En rigorös skärpning av straffpåföljden vid spritförtäring i samband med bilkörning har emellertid gjort att rattfylleriet i vårt land aldrig blivit ett problem av större omfattning.

Detta bara som exempel på nödvändigheten att anpassa strafflagstiftningen efter samhällsutvecklingen. Den tilltagande förstörelselustan i vårt alltmera sårbara samhälle har gjort tiden mogen till en anpassning av lagstiftningen också på detta område. Även om det kortsiktigt kan tyckas ligga en skärpning i det som vi föreslår, torde det på litet sikt komma att framstå som en förbättring och humanisering för alla, även för den ungdom det gäller.

En reform av här antytt slag erfordrar ändringar dels i brottsbalkens allmänna skadeståndsbestämmelser, dels i reglerna om föreskrifter vid skyddstillsyn.

Med stöd av det anförda hemställes,

att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning snarast för att möjliggöra åläggande av ersättning för genom brott åsamkad skada icke blott i pengar utan även genom eget arbete.

Stockholm den 24 januari 1964

Per-Eric Ringaby

Carl Eric Hedin
